

Vývoj osídlenia a mestotvorný proces v najzápadnejšej časti Nitrianskej stolice do začiatku 15. storočia*

Mgr. Ľudmila Maslíková

Územie Nitrianskej stolice patrí k najstarším a zároveň najrozvinutejším sídliskovým oblastiam na našom území, v ktorej sa s prítomnosťou človeka stretávame už v období stredného paleolitu. Predmetom nášho výskumu sa stala jej najzápadnejšia časť, ktorá sa po zániku Veľkej Moravy stala hranicou medzi novoformujúcimi sa štátnymi útvarmi, Uhorským a Českým kráľovstvom (resp. od 80. rokov 12. storočia Moravským markgrófstvom). Táto oblasť sa stala súčasťou tzv. *konfínia*, t. j. nárazníkového pásma, ktorého hlavnou úlohou bolo tlmiť útoky nepriateľov. Obranu tohto exponovaného územia mali zabezpečovať pohraničné komitáty (Šaštín, Beckov, Bana, Hlohovec, Šintava), novovybudované hrady (Holíč, Korlátka, Branč, Šaštín), ale i usadené strážne vojenské jednotky Sikulov, Pečenehov a Plavcov. V danom období sa tento priestor zámerne udržoval riedko osídlený a podľa možností aj ťažko prechodný. Pretínali ho iba diaľkové obchodné cesty, v blízkosti ktorých vznikli osady strážcov konfínia.¹

Skúmané územie sa rozprestiera v záhorskej oblasti, na území Chvojnickej pahorkatiny a zasahuje až do oblasti Myjavskej pahorkatiny. Hranicu vymedzeného územia na západe po celej dĺžke tvorí rieka Morava a na východe rieka Myjava. Severnou hranicou skúmaného územia je pohorie Bielych Karpát, ktorému dominuje najvyšší vrch celého masívu Veľká Javorina (969,8 m n. m.). Z hľadiska pôdneho fondu v skúmanej oblasti prevládajú hnedozeme na sprašovom podklade a v okolí Skalice a Holíča černoze. Z hľadiska úrodnosti môžeme tieto pôdy zaradiť do kategórie stredne až veľmi úrodných úrodných pôd.² Klimaticky patrí skúmaná oblasť do teplej a mierne suchej oblasti, severná a východná časť do mierne vlhkej oblasti. Priemerné ročné teploty vzduchu dosahujú hodnotu 9,5 °C, priemerné júlové teploty 20 °C a januárové teploty – 1,9 °C. Vymedzené územie odvodňuje rieka Myjava s početnými prítokmi, ktorá pramení v Bielych Karpatoch v katastri obce Nová Lehota pod Šibeničným vrchom v nadmorskej výške asi 660 m n. m.³ Hraničnou riekou je

* Štúdiá je výstupom projektu „Výskum archívnych prameňov ku cestnej sieti, mýtnym staniciam a trhovým miestam na území Nitrianskej župy v stredoveku III.“ – Grant Univerzity Komenského č. UK/240/2012.

¹ Bližšie pozri ZEMEK, Metoděj. *Moravsko-uherská hranica v 10. až 13. storočí*. Brno : Musejní spolek, 1972, 127 s.; PETROVIČ, Vladimír. Vývoj moravsko-uhorskej hranice na Záhorí. In *Slovenská archivistika XXXI*, č. 1, 1996, č. 1, s. 72-80; MAREK, Miloš. *Cudzie etniká na stredovekom Slovensku*. Martin: Vydavateľstvo MS, 2006, s. 266-272, 290-300.

² *Atlas SSR VI*. Bratislava : SAV a Slovenský úrad geodézie a kartografie, 1980, s. 70.

³ MÁJEK, Milan. Hydronymia z povodia Myjavy. In *VIII. onomastická konferencia (B. Bystrica - Prešov (Dedinky) 2. - 6. jún 1980)*. Zborník materiálov. (ed. Milan Majtán) Bratislava : Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV, 1983, s. 170-173.

rieka Morava, ktorej ľavostrannými prítokmi na vymedzenom území je potok Výtržina, rieka Chvojnica, Unínsky potok a rieka Myjava. Najväčšie plochy tejto oblasti zaberajú dubové a hrabové lesy. Na niektorých miestach sú nepatrne zastúpené aj bučiny a zvyšky pôvodného lužného lesa.⁴

Geografická poloha, priaznivé geomorfologické podmienky a úrodná pôda veľmi priaznivo ovplyvňovali vývoj osídlenia v tejto oblasti. Človek tu bol prítomný už v období stredného paleolitu (Sobotište, Kátov),⁵ ale intenzívnejšie osídlenie tejto oblasti súvisí predovšetkým s obdobím neolitu. Neolitické sídliská alebo objekty boli odkryté v Dojči, Kátove, Oreskom, Radošovciach, Rybkách, Senici a Skalici.⁶ Eneolitické nálezy boli doteraz doložené v Podbranči, Senici a v Šaštíne-Strážach (časť Stráže).⁷ Bronzová doba je zastúpená nálezmi z Dojča, Kopčian, Koválova, Petrovej Vsi, Radošoviec (časť Vieska), Senice, Skalice, Šaština-Stráží (časť Stráže) a Unína.⁸ Halštatskú dobu dokumentujú nálezy zo Skalice, Šaština-Stráží (časť Stráže) a Unína.⁹ Laténsku dobu nálezy z Hlbokého, Holíča, Lakšárskej Novej Vsi, Kátova, Koválova, Podbranča, Radošoviec (časť Vieska), Senice a Unína.¹⁰ Doba rímska v najzápadnejšej časti Nitrianskej stolice je doložená nálezmi

⁴ BERTA, Ján – MICHALKO, Ján. Lesné spoločenstvá. In *Slovensko 2. Príroda*. Bratislava : Obzor, 1972, s. 500-503, 505.

⁵ BARTA, Jozef. Výskum paleolitických nálezísk v Sobotišti. In *Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku* (ďalej len *AVANS*) v roku 1979, 1980, s. 31-31; BARTA, J. Stredopaleolitický nález z Kátova. In *AVANS* v roku 1990, 1992, s. 19-20.

⁶ ŘÍHA, Miloš. Nález mladšej volútovej keramiky v Radošovciach-Vieske. In *AVANS* v roku 1976, 1977, s. 252-253; OŽDÁNI, Ondrej. Terénny prieskum v okrese Senica. In *AVANS* v roku 1984, 1985, s. 180-181 (Dojč, Rybky, Senica); DRAHOŠOVÁ, Viera. Staršia lineárna keramika v Kátove. In *AVANS* v roku 1986, 1987, s. 39-40; ROTH, Peter. Prieskum v Oreskom a Radošovciach-Vieske. In *AVANS* v roku 1987, 1988, s. 116; DRAHOŠOVÁ, Viera – HALAGAN, Juraj – TURČAN, Vladimír. Prieskum a záchranný výskum v Skalici. In *AVANS* v roku 1990, 1992, s. 30.

⁷ OŽDÁNI, ref. 6, s. 181; PAVÚK, Juraj – ŠIŠKA, Stanislav. Neolit a eneolit. In *Slovenská archeológia*, 1980-1, s. 137-158; BUDINSKÝ-KRIČKA, Vojtech. Výskumy štátneho archeologického ústavu v Turč. Sv. Martine r. 1946 a 1947. In *Historica Slovaca* VI-VII, 1948-49, s. 276.

⁸ ROMSAUER, Peter. Džbánok stredodunajskej mohylovej kultúry v Petrovej Vsi. In *AVANS* v roku 1974, 1975, s. 93; ZACHAR, Lev. Zisťovací výskum pri obci Šaština-Stráže. In *AVANS* v roku 1976, 1977, s. 298-299; OŽDÁNI, ref. 6, s. 181 (Dojč, Senica); STUDENÍKOVÁ, Etela. Záchranný výskum na Zámčisku v Uníne. In *AVANS* v roku 1980, 1981, s. 278-280; BÁTORA, Jozef. Prieskum zameraný na zistenie sídlisk zo začiatku doby bronzovej. In *AVANS* v roku 1983, 1984, s. 34-37 (Kopčany, Koválov); DRAHOŠOVÁ, Viera. Druhá sezóna výskumu v Radošovciach-Vieske. In *AVANS* v roku 1987, 1988, s. 42, DRAHOŠOVÁ – HALAGAN – TURČAN, ref. 6, s. 30 (Skalica).

⁹ ZACHAR, ref. 8, s. 298-299; STUDENÍKOVÁ, Etela. Výskum v Uníne v roku 1981. In *AVANS* v roku 1981, 1982, s. 270-272; DRAHOŠOVÁ, Viera. Ďalšie nálezy zo Skalice. In *AVANS* v roku 1992, 1993, s. 31.

¹⁰ OŽDÁNI, ref. 6, s. 180, 181 (Hlboké, Senica); HROMADA, Jozef – VARSÍK, Vladimír. Prieskum v severozápadnej časti Záhoria. In *AVANS* v roku 1989, 1991, s. 39; TOMČÍKOVÁ, Katarína. Výskum a prieskum v Lakšárskej Novej Vsi. In *AVANS* v roku 1984, 1985, s. 226; BÁTORA, ref. 8, s. 34-37 (Kátov, Koválov); ŘÍHA, Miloš. Laténske sídlisko v Radošovciach. In *AVANS* v roku 1976, 1977, s. 251-252; STUDENÍKOVÁ, ref. 8, s. 278-280; BUDINSKÝ-KRIČKA, ref. 7, s. 276.

z Podbranča, Radošoviec (časť Vieska), Senice, Skalice a Šaštína-Stráží (časť Stráže).¹¹ V mnohých lokalitách dochádza k nadväznosti jednotlivých archeologických kultúr, čo znamená istú kontinuitu v osídlení daného priestoru.

Výrazný zlom v osídľovacom procese tejto oblasti priniesol prelom 5. a 6. storočia, keď sa v naddunajských priestoroch Karpatskej kotliny usadili prví Slovania. Spravidla ide o najstarší horizont žiarových pohrebísk s archeologickými nálezmi jednopriestorových polozemnic s kamennou pecou a včasnოსlovenskej keramiky tzv. pražského typu. Slovania si svoje sídla zväčša zakladali na svahoch nízkych vyvýšenín, v blízkosti vodných tokov a na miestach s priaznivými klimatickými pomermi a s pôdou vhodnou na obrábanie. Najstarší horizont slovanského osídlenia v skúmanej oblasti reprezentujú nálezy v Kútoch, kde boli odkryté dve väčšie popolnice pražského typu, ktoré možno datovať už na začiatok 7. storočia. Početné slovanské osídlenie potvrdzujú aj odkryté sídliská, kostrové pohrebiská a hromadný nález železných predmetov, ktoré pochádzajú z 9. storočia. Ľ. Kraskovská predpokladala na základe nálezů železných predmetov, že sa v danej oblasti pravdepodobne nachádzali remeselnícke osady zamerané na spracovanie bahennej železnej rudy, ktorá sa vyskytovala v močiaroch v okolí rieky Myjavy a Moravy. Prítomnosť Slovanov máme doloženú aj v Gbeloch, kde boli odkryté dve nížke mohyly, v ktorých bola popolnica zdobená pásikmi vlniek a rýh a v Brodskom, kde boli nájdené štyri popolnice a dve menšie nádoby.¹²

Významným nálezom z veľkomoravského obdobia bol mohylník v Skalici, kde bolo doteraz preskúmaných 63 mohýl. Mohylník bol birituálny s prevahou kostrových hrobov, ktorých súčasťou boli ozdoby, súčasti odevu, zbrane a keramika. Výsledky výskumov svedčia o tom, že ľud v danej oblasti bol majetkovo i spoločensky diferencovaný. Zo 60 kostrových hrobov, k vyššej vrstve patrilo šesť hrobov žien a dievčat, hrob veľmoža s mečom, trinásť hrobov patrilo príslušníkom bojovej družiny, z ktorých sedem patrilo k pešiakom a ostatné k jazdcom.¹³ Ďalšie nálezy z veľkomoravského obdobia sú doložené v Čároch, Kátove, Kopčanoch, Koválove, Dojči, Holíči, Lakšárskej Novej Vsi, Osuskom, Prietrži, Kunove,

¹¹ ŘÍHA, Miloš. Dvě sídliště z doby římské ve Skalici. In *AVANS* v roku 1981, 1982, s. 260-261; ZACHAR, ref. 8, s. 298-299; STUDENÍKOVÁ, ref. 8, s. 278-280; ROTH, ref. 6, s. 116; OŽDÁNI, ref. 6, s. 181; BUDINSKÝ-KRIČKA, ref. 7, s. 276.

¹² KRASKOVSKÁ, Ľudmila. Kúty, okres Senica. In *Významné slovenské náleziská na Slovensku*. (zost. Bohuslav Chropovský) Bratislava : Veda, 1978, s. 116; KRASKOVSKÁ, Ľudmila. Slovanské sídlisko pri Kútoch. In *Sborník Slovenského národného múzea - História* LVI, 1962, s. 57-68; KRASKOVSKÁ, Ľudmila. Gbely, okres Senica. In *Významné slovenské náleziská ...*, ref. 12, s. 76; BIALEKOVÁ, Darina (zost). *Pramene k dejinám osídlenia Slovenska z konca 5. až z 13. storočia*. Bratislava, hlavné mesto SSR a Západoslovenský kraj 1 zväzok, 2 časť. Bratislava : Archeol. ústav SAV, 1989, s. 292.

¹³ BUDINSKÝ-KRIČKA, Vojtech. *Slovanské mohyly v Skalici (Slawische Hügelgräber in Skalica)*. Bratislava : SAV, 1959, s. 9-39; BUDINSKÝ-KRIČKA, Vojtech. Skalica, okres Senica. In *Významné slovenské náleziská ...*, ref. 12, s. 185-186.

Jablonici a v Kútoch.¹⁴ Prirodzene už v danom období môžeme predpokladať v skúmanej oblasti aj existenciu ciest, ktoré spájali nielen jednotlivé lokality, ale zabezpečovali aj prepojenie dvoch veľkomoravských stredísk: Nitrianska a Pomoravia, čo nepriamo potvrdzuje kameň využívaný pri stavbe hradieb a sídiel v Mikulčiciach a v Pohansku, ktorý pochádzal zo severozápadnej časti Chvojnickej pahorkatiny z oblasti medzi Holíčom a Skalicom.¹⁵

Ochranu tohto významného komunikačného uzla mali zabezpečiť hradiská v Hradišti pod Vrátnom, Podbranči, Uníne a Brodskom. Existenciu hradiska v Hradišti pod Vrátnom nám naznačuje už samotné pomenovanie. V jeho okolí však bola doposiaľ odkrytá len keramika a kostrové pohrebisko, kde sa pochovávalo v 9. a na začiatku 10. storočia.¹⁶ V lokalite Podbranč-Starý hrad je dodnes viditeľný zemný val. V areáli hradiska boli nájdené základy polozemnic, črepy a ostroha s háčikmi.¹⁷ V lokalite Unín-Zámčisko existencia včasnostredovekého hradiska nateraz zostáva otázná. V dobe bronzovej tu síce stálo opevnené hradisko s predhradím, ale nálezy z veľkomoravského obdobia nám zatiaľ absentujú. Strategický význam na hraniciach s Moravským kniežatstvom malo hradisko v intraviláne obce Brodské v polohe Veleš, kde boli odkryté obytné objekty s kamennými základmi a črepy.¹⁸

Zánikom Veľkej Moravy nebola prerušená sídelná kontinuita tunajšej oblasti. Vplyv starých Maďarov na sídelnú štruktúru domáceho slovanského obyvateľstva bol zreteľný najmä v rovinných oblastiach dolného a stredného Ponitria a Považia. Avšak ani v tomto priestore nevytvorili kompaktné osídlenie, ale etablovali sa v niekoľkých menších enklávach medzi domáce slovanské obyvateľstvo. Najsevernejšou doteraz zistenou archeologickou lokalitou, kde boli doložené staromaďarské nálezy, je nálezisko v Skalici, kde sa nachádzal

¹⁴ ŘÍHA, Miloš. Veľkomoravské sídlisko v Čároch. In *AVANS* v roku 1976, 1977, s. 254-255; BÁTORA, ref. 8, s. 34-37 (Kátov, Kopčany, Koválov); OŽDÁNI, ref. 6, s. 180; HROMADA – VARSÍK, ref. 10, s. 39; TOMČÍKOVÁ, ref. 10, s. 226; ŘÍHOVÁ, Dagmar. Slovanské osídlenie v okolí Senice nad Myjavou. In *Sborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského-Musaica* XII, č. 1, 1961, 63-68; KRASKOVSKÁ, Ludmila. Nové slovanské nálezy na Záhorí. In *Zborník Slovenského národného múzea- História* LXV č. 11, 1971, s. 69-78.

¹⁵ Bližšie pozri MACHÁČEK, Jiří a kol. Raně středověké centrum na Pohansku u Břeclavi a jeho přírodní prostředí. In *Archeologické rozhledy* LIX, 2007, s. 305; DRESLER, Petr. *Opevnění Pohanska u Břeclavi*. Brno : Masarykova univerzita, 2011, s. 82-83; HLADÍK, Marek. *Sídelný vývoj na slovensko-moravskom pohraničí vo včasnom stredoveku. Južná časť „Dolnomoravského úvalu“ vo včasnom stredoveku*. Dizertačná práca. Bratislava : Katedra archeológie FiF UK, 2012, s. 47-48.

¹⁶ Hradište pod Vrátnom – pri hlbokkej orbe sa tam vyorala mazanica a stavebný materiál. Podľa Š. Janšáka a V. Šemmera tam stálo hradisko, D. Bialeková to identifikovala ako sídlisko. In ŠEMMER, Viktor. Slovanské kostrové pohrebište a stopy hradiska v Hradišti pod Vrátnom (okr. Senica). In *Historica Slovaca* V, 1947, s. 185; Existenciu hradiska v tejto oblasti predpokladá D. Říhová In ŘÍHOVÁ, Dagmar. Slovanské osídlenie v okolí Senice nad Myjavou. In *Sborník FiF UK- Musaica* XII, 1961, s. 63-68.

¹⁷ JANŠÁK, Š. Objavenie starého predhistorického hradišťa so spečeným valom na takzvanom Starom hrade pri Branči 6. a 8. augusta 1913. In *Časopis muzeálnej slovenskej spoločnosti* XVI, č. 3, 1913, s. 65-72; BUDINSKÝ-KRIČKA, V. *Podbranč, poloha Starý hrad*. Nálezová správa. AÚ SAV Nitra, 1948, č. 74/48.

¹⁸ STUDENÍKOVÁ, ref. 9, s. 270-271; BIALEKOVÁ, ref. 12, s. 292-293.

brod cez rieku Moravu a starí Maďari práve touto oblasťou podnikali pustošivé nájazdy na Moravu a ďalej do Saska. V uvedenej lokalite bol odkrytý hrob maďarského bojovníka, pri ktorom sa nachádzali kosti koňa. Pri hlave bola položená železná strelka vo forme kosoštvorca a pri nohách boli uložené dva železné strmene s okrúhlym stúpadlom.¹⁹ V severnejších častiach Nitrianskej stolice doteraz nemáme doložené archeologické doklady o ich prítomnosti. Archeologické nálezy nám dokumentujú, že v tejto oblasti naďalej prežívala sídlisková štruktúra, ale aj zvyšky včasnostredovekej mocensko-správnej formy. V 10. storočí nám archeologické nálezy potvrdzujú existenciu osídlenia v Dojči, Hlbokom, Kopčanoch, Kútoch, Podbranči, Senici a Skalici.²⁰

Naše územie sa v priebehu 10. – 11. storočia stalo súčasťou Uhorského kráľovstva. V tomto období sa postupne dotváralo územno-správne rozdelenie krajiny²¹ a budovala sa cirkevná organizácia, ktorá na území Nitrianskej župy nadviazala na staršie veľkomoravské tradície, o čom svedčí i územný rozsah Ostrihomského arcibiskupstva, ktorý kopíroval územný rozsah zaniknutého Nitrianskeho biskupstva z obdobia Veľkej Moravy. Jej sídlom sa však nestala Nitra, ale Ostrihom, pretože na rozhraní 10. a 11. storočia bol sídlom panovníka.²²

¹⁹ KRASKOVSKÁ, Ľudmila. Nález staromaďarského hrobu v Skalici na Slovensku. In *Archeologické rozhledy* VI, 1954, s. 351-352; TOČÍK, Anton. *Altungarische Gräberfelder in der Südwestslowakei*. Bratislava : SAV, 1968, s. 57-58.

²⁰ Dojč (poloha na Pieskach), Hlboké (poloha Zaháj), Kopčany (Areál ZŠ), Kúty (poloha Čepangát I.), Podbranč-časť Majeričky, Senica (poloha Dolné Suroviny), Skalica (poloha Za predmestím). In BIALEKOVÁ, ref. 12, s. 293, 295, 299, 301, 307, 310, 314.

²¹ Základnou územno-správnou jednotkou sa stal komitát, ktorý priestorovo nadviazal na hradnú sústavu z obdobia Veľkej Moravy. Skúmané územie sa stalo súčasťou Nitrianskeho komitátu. Okrem toho existovali v danej oblasti ešte menšie pohraničné komitáty Beckov, Bana, Hlohovec a Šintava. Ich centrá (hrady) ležali na strategicky dôležitých miestach a mali predovšetkým vojenské poslanie v rámci obrany krajiny. In PESTY, Frigyes. *A Magyarországi várispánságok története különösen a XIII. században*. Budapest : Magyar tudományos akadémia, 1882, s. 159-170, 189-193, 216-224, 404-411; ŽUDEL, Juraj. *Stolice na Slovensku*. Bratislava : Obzor, 1984, s. 11-12; KRISTÓ, Gyula. *A vármegyék kialakulása Magyarországon*. Budapest : Magvető Könyvkiadó, 1988, s. 351-365; SEDLÁK, Vincent. Zrod Nitrianskej župy. In *Nitra v slovenských dejinách*. (zost. Richard Marsina). Martin : Vydavateľstvo MS, 2002, s. 159-168.

²² V roku 1110 za vlády kráľa Kolomana (1095 – 1116) bolo obnovené i Nitrianske biskupstvo. K jeho diecéznemu územiu patrila Nitra (sídlo) s bezprostredným okolím a Trenčiansky komitát. K danej problematike bližšie pozri STRÁNSKY, Albert. *Dejiny biskupstva Nitrianskeho od najstarších dôb až do konca stredoveku*. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 1933, 272 s.; MARSINA, Richard. Nitrianske biskupstvo a biskupi od 9. do polovice 13. storočia. In *Historický časopis* XLI, č. 5-6, 1993, s. 529-542; MARSINA, Richard. O nitrianskom biskupstve (Prečo nebolo obnovené Nitrianske biskupstvo hneď na začiatku 11. storočia?) In *Szomszédaink között Kelet- Európában. Emlékkönyv Niederhauser Emil 70. születésnapjára*. Ed. Ferenc Glatz. Budapest, 1993, s. 27-32; MARSINA, Richard. Das Urkundenwesen der Bischöfe von Nitra (Neutra) bis zum Ende des 13. Jahrhunderts. In *Diplomatik der Bischofsurkunde vor 1250*. Innsbruck, 1993, s. 179-186; MARSINA, R. Začiatky cirkevnej organizácie na Slovensku (Od prelomu 8./9. až do začiatku 11. storočia). In *Slovenská archivistika* XXX, č. 2, 1995, s. 113-127; MARSINA, Richard. Vývoj cirkevnej organizácie na Slovensku v staršom stredoveku (Od najstarších čias do začiatku 12. storočia). In *Vývoj cirkevnej správy na Slovensku*. [Development of the church administration in Slovakia]. KRAKÓW : Spolok Slovákov v Poľsku – Filozofická fakulta TU, 2010, s. 15-28; MAREK, Miloš. Formovanie farskej siete na území Nitrianskej župy

Prvé písomné zmienky o osídlení

Po usporiadaní politicko-mocenských pomerov sa stabilizovala i sídlisková štruktúra a postupne sa ustálilo aj vzájomné spolužitie domáceho slovanského a novousadeného staromaďarského obyvateľstva. V priebehu nasledujúceho 12. storočia sa postupne vzájomné vzťahy medzi Uhorským a Českým kráľovstvom upokojili a konfinium postupne prestalo plniť svoju nárazníkovú úlohu, čo umožnilo doosídľovanie priestoru aj po oboch brehoch rieky Moravy. Dokladom toho je aj listina z roku 1210, v ktorej sa spomína Šaštínsky archidiakonát, čo predpokladá existenciu kostola, nepochybne i fary a jeho vznik musel byť už v danom období naviazaný aj na isté skupinové osídlenie v tomto priestore.²³ Najstarší písomný doklad z oblasti severného Záhoria o osídlení je z roku 1217 a vzťahuje sa na Skalicu (*Skalza*). Uhorský kráľ Ondrej II. (1205 – 1235) v nej potvrdzuje darovanie Skalice Sebešovi a Alexandrovi, synom Tomáša zo svätajursko-pezinskej vetvy rodu Hont-Poznanovcov.²⁴ V roku 1256 (21. júna) donáciu na Skalicu potvrdil Belo IV. (1235 – 1270) aj Alexandrovým synom Kozmovi a Achillesovi. Pri ohraničení uvedeného majetku sa ako susedia na západnej strane uvádzajú Česi (*Bohemi*), na východe zem magistra Abu a Mikuláša (*terre magistri Aba et Nicolai*) a na juhu obyvatelia Senice (*Senicze*) a Holíča (*Wywar*).²⁵ Senica podľa listiny z roku 1273 patrila k hradu Hlohovec, ale za vlády Bela IV. sa jej novým vlastníkom stal magister Maurícius. V roku 1273 Senicu získal Peter, syn Matúša z rodu Čák. V roku 1274 Ladislav IV. Petrovi opätovne potvrdil uvedený majetok.²⁶

V roku 1251 sa prvýkrát v písomných prameňoch spomína Sobotište (*Zobodycha*), ktoré so súhlasom kráľa predal trenčiansky župan Báš, syn Báša Abovi, synovi Abu za 400

v stredoveku. In *Vývoj cirkevnej správy na Slovensku*. KRAKÓW : Spolok Slovákov v Poľsku – FiF TU, 2010, s. 132-216, etc.

²³ MARSINA, Richard. (ed.). *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae*. Tomus 1. Inde ab anno DCCCXV usque ad annum MCCXXXV. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1971, nr. 164, s. 130. (ďalej len *CDSI I.*)

V písomných prameňoch sa spomínajú ako archidiakoni v Šaštíne napr. v roku 1210 Matej (*CDSI I.*, nr. 164, s. 130), v r. 1218 Ján (*CDSI I.* nr. 231, s. 181), v r. 1229, 1230, 1231 Manasses (*CDSI I.*, nr. 345, 360, 376, s. 248, 256, 269), v r. 1233 Vincent, (*CDSI I.*, nr. 407, s. 298), v r. 1244 – 1245, 1248 Mikuláš (MARSINA, Richard (ed.). *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae*. Tomus 2. Inde ab a. MCCXXXV usque ad a. MCCLX. Bratislava : Obzor, 1987, nr. 158, 304, s. 107, 213 (ďalej len *CDSI II.*), v r. 1272 Anton (FEJÉR, Georgius (ed.). *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis V.1*, Budae, 1829, s. 255 (ďalej len *CDH*)); KNAUZ, Ferdinandus (ed.). *Monumenta ecclesiae Strigoniensis I*. Strigonii : Aegydius Horák, 1874, nr. 769, s. 597 (ďalej len *MES*), v r. 1288 Chepan (? Štefan) (*MES II*, nr. 219, s. 244), v r. 1292 Wrkundinus (*MES II*, nr. 331, s. 331), v r. 1294 Chepan (? Štefan) (*MES II*, nr. 361, s. 363), etc.

²⁴ (r. 1217) *CDSI I.*, nr. 221, s. 174-175.

²⁵ *CDSI II.*, nr. 532, s. 368.

²⁶ (r. 1273) WENZEL, Gustav. (ed.) *Codex Diplomaticus Arpadianus continuatus IX*. Budapest, 1871, nr. 9, s. 12-16 (ďalej len *CDAC*); (r. 1274) *CDAC IV.*, nr. 17, s. 37; ŠIMKOVIC, Michal – HRŠKOVÁ, Erika. Nové poznatky k opevneniu hradu Branč. In *Pamiatky Trnavy a Trnavského kraja V*, 2002, s. 35-43.

hrivien striebra.²⁷ V roku 1297 však Aba, syn Abu vymenil svoj majetok v Sobotišti spolu s hradom Branč (*cum castro lapideo Berench*) s magistrom Abrahámom Rúfusom, synom Monolda, za svoj podiel v Hlohovci (*Galgouch*) a za dediny Kľačany (*Kelechen*), Sasinkovo (*Saag*), Bojničky (*Boynch*), *Dýč (*Guche*),²⁸ *Kostoľany (*Keztelen*), Gáň (*Gaan*), Galantu (*Galanta*), *Únovec a Tótfalu (*Un et Thoutfalu*), Šúrovce (*Sur*), *Beren (*Beren*), Voderady (*Vedered*) a *Hrušov (*Kurtuelus*).²⁹ Hrad Branč teda v roku 1297 už stál a vybudoval ho pravdepodobne Abov otec. V 13. storočí máme v prameňoch doložený aj hrad Šaštín (*castrum etiam Sasvar*), ktorý v roku 1289 obsadili vojenské oddiely rakúskeho vojvodu Albrechta, ktorý bol spojencom Ladislava IV. (1272 – 1290) v jeho zápase s uhorskou šľachtou.³⁰ K ďalším novovzniknutým hradom v 13. storočí na Záhori patrili aj hrad Korlátka (*castrum nostrum Korlathkeu vocatum*), ale v písomných prameňoch je doložený až v roku 1324, kde sa spomína, že hrad dobyl Matúš Čák Trenčiansky. Na oslobodení hradu sa podieľal Ulving z Harchendorfu. V roku 1394 ho donáciou od Žigmunda Luxemburského (1387 – 1437) získal Stibor zo Stiboríc.³¹

V roku 1262 Belo IV. daroval Serafinovi šesť dedín, z toho tri na Záhori – Osuské (*Ozus*), Ropov (*Rupov*) a Hradište pod Vrátnom (*Haradicha*), ktoré patrili hradu Hlohovec. Pri ohraničení sa ako susedné dediny uvádzajú Jablonica (*Jabluncha*), Čítkov (*Chytkou*), *Hlovek (*Hollouk*), Hlboké (*Holbouka*), Kratnov (*Crathnov*), Prietrž (*Petrus*) a Brezová pod Bradlom (*Brizoua*).³² Všetky tieto dediny už pred uvedeným rokom museli existovať. V roku 1297 sa v prameňoch spomína aj Chropov (*Horpo*), keď vdova po Kozmovi Alžbeta spolu so synom Achillesom predstupujú pred Bratislavskú kapitolu, aby vyplnili poslednú vôľu zosnulého Kozmu a darovali do dedičnej držby uvedený majetok, nachádzajúci sa medzi Radošovcami (*Rasolyz*) a Lopašovom (*Lapychoz*), vernému služobníkovi komesovi Petrovi, synovi Gotharda.³³

K výraznému rozvoju osídlenia v oblasti Myjavskej pahorkatiny a v oblasti Záhoria dochádza najmä v priebehu 14. storočia, čo potvrdzujú aj listiny z roku 1392 a 1394, podľa ktorých dostal Stibor zo Stiboríc od Žigmunda Luxemburského do dedičnej držby hrad Holíč

²⁷ (r. 1251) *CDSI II.*, nr. 372, s. 259; KAMMERER, Ernő. *A Pécz nemzetseg Apponyi ágának az Apponyi grófok családi leveltárában őrizett oklevelei*. Budapest : Franklin-Társulat Ny., 1906, nr. 1, s. 1-2.

²⁸ Miestne názvy uvádzané s hviezdíčkou *označujú lokality, ktoré v priebehu stredoveku zanikli, alebo splynuli so susednými lokalitami a taktiež označujú aj rekonštruované miestne názvy.

²⁹ (r. 1297) KAMMERER, *A Pécz nemzetseg Apponyi...*, ref. 27, nr. 21, s. 34-36.

³⁰ (r. 1294) *CDAC X.*, nr. 92, s. 135-136.

³¹ (r. 1324) NAGY, Imre (ed.). *Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis II*. Budapest, 1881, nr. 105, s. 116 (ďalej len *CDA*); (r. 1394) WENZEL, G. *Stibor Vajda. Eletrajzi tanulmány*. Budapest : Eggenberger-Féle Akad. Könyvkereskedés, 1874, nr. 45, s. 79.

³² (r. 1262) *CDAC VIII.*, nr. 18, s. 24-26.

³³ (r. 1297) *CDAC V.*, nr. 115, s. 175-176.

a Branč s náležitými príslušnosťami (dedinami). K Holíčskemu panstvu v danom období patrili: Skalica (*Sakolcha*), Petrova Ves (*Peterfalua*), Gbely (*Kwbel*), Unín (*Wny*), Radošovce (*Rachewch*), Radimov (*Radymow*), Koválov (*Kowalow*), Dojč (*Nogdaych, Kisdaych*), Štefanov (*Chepan*), Stráže (*Wre*), Šaštín (*Sasswar*), Suge (?), Brodské (*Baraska*), Smolinské (*Somola*), Kopčany (*Kopchan*), Čáčov (*Swchew*), Bobogdány (*Bobaldon*), Kátov (*Katho*), Prietržka (*Nemetpreters*), Moravská Prietržka (*Chehpreters*), Popudiny (*Popudyn*), Kobylany (*Kobylany*), Vieska (*Kysfalua*), Močidlany (*Mochilan*), Vlčkovany (*Wolchkfalwa*), Vidovany (*Wydowan*), Lackova Ves (*Lachfalua*), Lopašov (*Lapassow*), Rohov (*Ekfalua*), Kúty (*Ekfalwa*), Čáry (*Cher*), Oreské (*Dyos*), Vrádište (*Wratna*), Lakšárska Nová Ves (*Allaxar*) a Kunov (*Chwn*). K hradu Branč patrili: Sobotište (*Zabatych*), Koválov (*Kowalow*), *Ondrejova Lehota (*Andraslehotaya*), *Zakafalva, Rybky (*Rypka*), *Brestové (*Brystow*), Podzámok (*Podharath*), Chropov (*Kropow*), Malý Koválovec (*Kys kowalow*), Častkov (*Chatov*), Vrbovce (*Vrbowich*) a Meankov.³⁴

V roku 1439 je doložená v prameňoch osada Prievaly, ktorá patrila k panstvu Korlátka. Dedina bola pomenovaná podľa patrocínia sv. Juraja (*Zenthgwrgh*) a zároveň používala aj nemecký názov (*Svancendorf*).³⁵ V dikálnom súpise Nitrianskej stolice z roku 1452 sa spomína Kunov (*Kwnno*) a Letničie (*Lettnicze*).³⁶ V roku 1431 je prvýkrát v písomných prameňoch doložený Rohov (*Rohow*) a v roku 1436 sa ako príslušnosť Holíčskeho panstva uvádzajú Smrdáky (*Zmerdeche*) a majer Myjava (*Myawa*).³⁷ Myjava ako dedina sa spomína až v roku 1586, keď ju založil František Nádašdy, majiteľ Čachtického panstva. V súpise z roku 1598 sa uvádza, že v Myjave bolo 99 domov.³⁸ V roku v roku 1439 je doložená dedina Rovensko (*Rowensko*), v roku 1446 *Sotina (*Zothinafalwa*), koncom 15. storočia obec Mokrá Háj (*Kis Senkvic*) a v roku 1548 Trnovec (*Thernowawes*).³⁹

³⁴ (r. 1392) Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (ďalej len MV SR), Slovenský národný archív v Bratislave (ďalej len SNA BA), fond *Rod Habsburg - riaditeľstvo cisárskych súkromných majetkov vo Viedni, Czoboriana*, nr. 1; WENZEL, ref. 31, nr. 47, s. 79-80. Brodské (*Barachka*) je prvýkrát písomne doložené v roku 1318. SEDLÁK, V. (ed.). *Regesta diplomatica nec non epistolaria slovaciae Inde ab a. MCCC I usque ad a. MCCCXXXIII*. Tomus 2. Bratislava : Academia scientiarum Slovaca, 1987, nr. 231, s. 117. (ďalej len *RDSI II.*)

(r. 1394) WENZEL, ref. 31, nr. 47, s. 79-80; Meankov nemožno stotožňovať s Myjavou. V 14.-15. storočí máme v danej oblasti doložené dve lokality s totožným názvom Myjava. Jedna sa nachádzala na území Čachtického panstva, v chotári dnešnej Myjavy a druhá na území Brančského panstva. Podľa B. Varsika táto lokalita sa nachádzala v miestach dnešnej dediny Majeríčky. VARSIK, B. Osídlenie Myjavy a Myjavskej pahorkatiny do začiatku 17. storočia. In *Zborník FIF UK- Historica XXIII*, 1972, s. 144.

³⁵ (r. 1439) Magyar Nemzeti Levéltár Budapešť (ďalej len *MNL*), Diplomatikai levéltár (ďalej len *DL*) 62 585.

³⁶ (r. 1452) *MNL, DL* 44 649.

³⁷ (r. 1431) WENZEL, ref. 31, nr. 147, s. 191; (r. 1436) *MNL, DL* 12 912.

³⁸ VARSIK, ref. 34, s. 144-145; *MNL, Kamarai Levéltár, Regestum connumerationis domorum comitatus Nitriensis, anni domini 1598*.

³⁹ (r. 1439) *MNL, DL* 104 989; (r. 1446) *MNL, DL* 62 590; (kon. 15. stor.) Vlastivedný slovník obcí na Slovensku II., s. 268; (r. 1548) Vlastivedný slovník obcí na Slovensku III., s. 197.

Mestotvorný proces

Významnou kategóriou sídiel, ktoré vytvárali tzv. kostru komunikačného systému na našom území, boli mestá, mestečká a trhové miesta. Mestotvorný proces na našom území máme doložený už na začiatku 13. storočia, ale k jeho zintenzívneniu dochádza najmä po tatárskom vpáde, t. j. v druhej polovici 13. storočia, a pokračoval aj v prvej polovici 14. storočia. Uhorskí králi podporovali tento proces, čím sledovali predovšetkým zámer posilniť svoje postavenie v zápase so šľachtou v utvárajúcom sa stavovskom štáte. Mestské sídla disponovali právnymi a hospodárskymi výsadami, vyspelejšou sociálnou skladbou a vyznačovali sa aj zložitejším pôdorysom, honosnejšou svetskou i sakrálnou architektúrou a fortifikáciou. Neodmysliteľným atribútom mestských sídiel boli trhy. Tie sa prirodzene konávali aj v niektorých dedinách, ale neboli tak významné najmä z hľadiska koncentrácie obyvateľstva, remeselníkov a remeselnej výroby ako v mestách. Mestské sídla sa odlišovali od vidieckych sídiel najmä svojím právnym postavením, čo bolo v stredoveku základným znakom mestskosti. Ekonomická úroveň mestských sídiel, ale predovšetkým miera ich výsadnosti boli rozdielne. Podľa toho môžeme v našom prostredí rozlišovať dva základné druhy mestských sídiel: mestá (*civitates*) a mestečká (*oppida*).⁴⁰ Podľa vlastníckych pomerov, čo malo veľký význam pre samotný hospodársky rozvoj mesta a postavenie jeho obyvateľov, možno rozlišovať kráľovské a zemepanské mestá, kráľovské a zemepanské mestečká. Medzi kráľovskými mestami sa už od 13. storočia vyvíjal osobitný typ mesta, ktorý sa dotvoril v 15. storočí a bolo to tzv. slobodné kráľovské mesto (*libera regiaque civitas*).⁴¹

V oblasti severného Záhoria v období stredoveku postavenie mesta (*civitas*) získali Skalica a Senica a mestečká (*oppidum*) Radošovce, Petrova Ves, Šaštín a Holíč.

Skalica

Dôležité postavenie v záhorskej oblasti Nitrianskej stolice mala Skalica, ktorá patrila k starým sídlam, ale v písomných prameňoch o nej nachádzame zmienku až v listine z roku 1217, podľa ktorej Ondrej II. potvrdil darovanie zeme menom Skalica Alexandrovi a Sebešovi, synom nitrianskeho župana Tomáša z rodu Hont-Poznanovcov. Tomáš uvedený majetok získal od Ondreja II. okolo roku 1206 – 1207. V donácii z roku 1217 sa zem Skalica uvádza ako neobrobená a opustená, nachádzajúca sa v konfiniu Uhorského kráľovstva oproti

⁴⁰ Podľa dekrétu Ľudovíta I. z roku 1351 za mesto (*civitas*) bolo považované to sídlo, ktoré malo hradby. Je to v VI. článku zákona kráľa Ľudovíta I. z roku 1351. MARCZALI, Henricus (ed.). *Enchiridion fontium historiae Hungarorum*. Budapeštin, 1901, s. 219.

⁴¹ MARSINA, Richard. K vývoju miest na Slovensku do začiatku 15. storočia. In *Historický časopis XXI*, 1973, s. 337-367; ŽUDEĽ, Juraj. *Osídlenie Slovenska v neskorom stredoveku*. Bratislava : Veda, 2010, s. 58.

Čechám. Výraz neobrobená (či drsná, hrubá) a opustená je potrebné podľa nášho názoru chápať ako riedko osídlená, nie doslova opustená, keďže archeologické nálezy nám potvrdzujú osídlenie v danej oblasti aj pred 13. storočím.⁴² Predpokladáme, že Sebeš a Alexander vlastnili Skalicu iba do roku 1235. Po smrti kráľa Ondreja II. nastúpil na trón jeho syn Belo IV., ktorý nariadil prísnu revíziu otcových donácií. V rámci tejto revízie kráľom poverení sudcovia zrejme zhabali Tomášovým synom Skalicu a Pezinok a spomínané majetky sa dočasne stali kráľovským majetkom. V roku 1256 Kozma a Achilles, synovia Alexandra, požiadali kráľa, aby im za preukázané služby, ktoré učinili najmä v bojoch proti rakúskemu kniežaťu Fridrichovi Babenberskému a taktiež aj za utrpené škody, vrátil ich pôvodný majetok Skalicu. V roku 1256 Belo IV. uvedený majetok Kozmovi a Achillovi a ich potomkom vrátil do dedičnej držby.⁴³ Táto línia svätajursko-peziinskej vetvy rodu Hont-Poznanovcov niekedy po roku 1297 vymrela, čo pravdepodobne využil Matúš Čák Trenčiansky a zmocnil sa väčšiny ich majetkov. Túto skutočnosť v prípade Skalice predpokladáme na základe toho, že začiatkom 14. storočia sa zmocnil aj susedných hradov Holíča a Branča. Po jeho smrti sa Skalica opäť dostala do rúk kráľa (*villam nostram liberam Zakolcza*).

Prerod trhovej osady na mesto bol zavŕšený v roku 1372 (6. októbra), keď uhorský kráľ Ľudovít I. (1342 – 1382) udelil Skalici výsady mestského charakteru. K udeleniu výsad panovník pristúpil aj z dôvodu, aby zabezpečil obranu pohraničia. V donačnej listine sa píše, že povoľuje mesto ohradiť, zabezpečiť, opevniť múrmi, stavbami, kamennými hrádzami a obkolesiť valmi.⁴⁴ Ľudovít I. taktiež oslobodil skalických mešťanov (z vlastných vecí a tovarov) od platenia pohraničného cla (tridsiatku) ako aj mýtnych poplatkov v celom

⁴² „... *terram quandam nomine Skalza rudem et desertam, sitam in confinio nostri regni versus Bohemiam* ...“ (r. 1217) *CDSI I.*, nr. 221, s. 174.

⁴³ (r. 1256) *CDSI II.*, nr. 532, s. 368. Poslednú zmienku o Achillovi máme doloženú v roku 1297 pri darovaní dediny Chropov komesovi Petrovi, synovi Gotharda. (r. 1297) *CDAC V.*, nr. 115, s. 175-176. Achilles a synovia Kozmu – Kozma II. a Pavol zomreli bez potomkov.

Po prehratej bitke pri rieke Slanej v r. 1241 kráľ prenasledovaný Tatármi unikol cez Gemer do Nitry a následne pokračoval cez Bratislavu do Viedne, kde bol nútený (za pomoc) dať Fridrichovi Babenberskému do zálohu Bratislavskú, Mošonskú a Šopronskú župu. Po odchode Tatárov Fridrich prenikol na juhozápadné Slovensko a dostal sa až k Hlohovcu. Konflikt skončil v roku 1246, keď v bitke medzi uhorským a rakúskym vojskom Fridrich II. padol a ním vymrel rod Babenbergovcov.

⁴⁴ „... *in confinibus regni Bohemie sita met habitam, more et instar aliarum ciuitatum regalium muratarum instituere, murare at aggregare, eamque muris, municionibus, et operibus lapideis, et moeniis circumdare, firmare munire et vallere, pro tutiori et commodiori conseruatione* ...“ (r. 1372) *CDH IX./4*, nr. 241, s. 422; HLAVAČKOVÁ, Miriam. Skalica. In *Lexikón stredovekých miest na Slovensku*. (zost. Martin Štefánik, Ján Lukačka) Bratislava : Historický ústav SAV, 2010, s. 426-427. Originál základného privilégia Skalice sa nezachoval, iba neskoršie potvrdenia od kráľov Žigmunda, Albrechta, Mateja I., Vladislava II. MV SR, Štátny archív v Bratislave (ďalej len *ŠA BA*), pobočka Skalica, fond *Magistrát mesta Skalice*, šk. 3, 7, 12,16, inv. č. 3, 7, 10, 14.

kráľovstve.⁴⁵ Ostatných kupcov, ktorí do Skalice prichádzali na obvyklý týždenný stredajší trh, kráľ oslobodil od povinnosti platiť tridsiatok a mýtnu poplatky, ale iba v deň konania spomínaného trhu.⁴⁶ V privilegii nenachádzame žiadne ďalšie zmienky o výsadách hospodárskeho charakteru, či mestskej samospráve alebo voľbe richtára a farára.

V roku 1377 Ľudovít I. povolil Skalici aj druhý týždenný trh, ktorý sa mal konať v nedeľu. Obchodníci prichádzajúci na trh boli taktiež oslobodení od platenia mýta a tridsiatku.⁴⁷ Z neskorších potvrdení sa dozvedáme, že Ľudovít I. Skalici udelil aj právo vydržiavať dva jarmoky, a to na sviatok Všetkých svätých (1. novembra) a druhý jarmok, ktorý trval od nedele pred sviatkom Nanebovstúpenia Pána celých štrnásť dní. Obchodníci prichádzajúci na jarmok boli oslobodení od platenia mýta a tridsiatku po dobu týchto štrnástich dní.⁴⁸ Pre kupecký element v meste bola dôležitá výsada Žigmunda Luxemburského z roku 1389, podľa ktorej skalických mešťanov a hostí cestujúcich po kráľovstve nesmel nikto väzniť a súdiť kvôli dlžobám a previneniam iných a panovník nariadil, že môžu byť súdení len skalickým richtárom v prítomnosti prísazných mesta Skalice.⁴⁹ V Skalici máme v polovici 15. storočia doloženú aj funkciu dozorcú trhu (*censor fori*), ale jeho práva a povinnosti bližšie nepoznáme.⁵⁰

Zmena vo vlastníckych pomeroch mesta nastala už za kráľa Žigmunda, ktorý na začiatku svojej vlády v roku 1385 záložoval celú Bratislavskú, Nitriansku (aj mesto Skalica) a Trenčiansku stolicu moravským markgrófom Prokopovi a Joštovi. Zálohované územie síce od moravských markgrófov vykúpil späť, ale v kráľovských rukách nezostalo dlho. V roku 1392 Skalicu spolu s Holíčom a príslušným panstvom dal do zálohu Stiborovi zo Stiboric a Beckova. Pôvodne išlo o doživotnú držbu, ale už v donácii z roku 1395 sa

⁴⁵ Uvedené privilegium však nebolo dodržiavané a Skaličania sa často dostávali do konfliktov s vyberačmi mýtnych poplatkov a pohraničného cla, preto v roku 1490 (12. novembra) Vladislav II. svojím mandátom vyzval všetkých majiteľov mýtnych a colných staníc v krajine, aby rešpektovali oslobodenie Skaličanov od platenia mýtnych a colných poplatkov. *MV SR, ŠA BA*, pobočka Skalica, fond : *Magistrát mesta Skalice*, šk. 14, inv. č. 12.

⁴⁶ „... universos etiam forenses Mercatores extraneos et comprovinciales ad forum ipsorum feriis quartis singulis hebdomadis ibidem celebrari consuetum, cum rebus eorum mercimonialibus concurrentes, et advenientes, die fori tantum, et non alias, stando et remeando a solutione trigesime, et tributi de rebus mercimonialibus ipsorum facienda, perpetuo liberos esse volumus et exemptos.“ (r. 1372) *CDH IX./4*, nr. 241, s. 422.

„Hoc dempto et excepto, si et ubi iidem mercatores forenses extranei per eandem civitatem in die fori transitum fecerint ulteriorem, ipsos a solutione tricesime ac tributi non custodimus, sed ipsos ad solutionem eorumdem obnoxios esse volumus, et adstrictos.“ *CDH IX./4*, nr. 241, s. 423.

⁴⁷ Tento údaj sa dozvedáme z listiny zo 7. marca 1422, v ktorej Žigmund Luxemburský potvrdil listinu Ľudovíta I. z roku 1377. *MV SR, ŠA BA*, pobočka Skalica, fond *Magistrát mesta Skalice*, šk. 3, inv. č. 3.

⁴⁸ *MV SR, ŠA BA*, pobočka Skalica, fond *Magistrát mesta Skalice*, šk. 2, 4, inv. č. 2, 4.

⁴⁹ *MV SR, ŠA BA*, pobočka Skalica, fond : *Magistrát mesta Skalice*, šk. 1, inv. č. 1; HLAVAČKOVÁ, ref. 44, s. 427.

⁵⁰ *Tamže*, s. 430.

dozvedáme, že išlo o potvrdenie dedičnej držby darovaných majetkov.⁵¹ Pomerne priaznivý vývoj mesta narušili v nasledujúcich rokoch husitské nájazdy zo susednej Moravy. Husitské vojsko na čele s Jánom Vrbenským sa Skalice zmocnilo v druhej polovici júna roku 1432, teda v rovnakom čase ako Blažek z Borotína Trnavy. Husitské vojská dokonca použili v prípade obidvoch miest aj rovnaký postup. Nezmocnili sa ich obliehaním a bojom, ale ľst'ou. Husiti zostali v Skalici pravdepodobne až do októbra roku 1434, keď napokon odišla aj husitská posádka z Trnavy.⁵² Aká bola situácia v Skalici po ich odchode, nám písomné pramene priamo nepotvrdzujú, určite však po neustálom plienení mesto utrpelo značné škody. V roku 1436 (29. mája) Žigmund Luxemburský vydal listinu, podľa ktorej obyvateľov Skalice oslobodil na tri roky od platenia všetkých daní a poplatkov. Okrem toho cudzincov, ktorí sa usadili v zachovaných domoch, oslobodil na štyri roky a tých, ktorí by si na rumoviskách postavili nové domy, na sedem rokov od platenia daní.⁵³

Hospodárske postavenie mesta priaznivo ovplyvňovala najmä jeho poloha, keďže sa nachádzalo v blízkosti významnej Českej cesty spájajúcej Prahu s Budínom. Zmienky o tom, akým remeslám sa obyvatelia Skalice venovali, nachádzame v písomných prameňoch len sporadicky. V roku 1406 sa spomína skalický obchodník Izák (*Eysakch*), ktorý býval v Bratislave. V roku 1440 skalický obchodník Jakub Czorn kupoval v Bratislave víno. Obchodníkom bol aj skalický mešťan Smatah, ktorému dal bratislavský mešťan Tomáš Frank zadržať 200 zlatých na zaplatenie jeho dlžoby.⁵⁴ To, že v danej oblasti bol čulý obchodný ruch, potvrdzujú aj údaje tridsiatkových súpisov z roku 1541, kde sa spomína, že na Morave obchodovali títo skalickí obchodníci: Buklavský, Kovalovský, Kazivoda, Vašula. V uvedenom roku je zaznamenané, že Vít a Urban zo Skalice vyviezli na Moravu pol dreilingu vína. V tridsiatkových súpisoch je taktiež doložené, že na naše územie prichádzali obchodníci z Hodonína, Strážnice, Uherského Hradišťa, Holešova, Kroměříža, Olomouca, Prostějova, Jihlavy, Tešína, Prahy.⁵⁵

V meste môžeme predpokladať prítomnosť mäsiarov, keďže súčasťou mestskej samosprávy bol tzv. dozorca mäsiarskych jatiek (*ensor macellorum*). Obyvatelia mesta sa

⁵¹ MV SR, SNA BA, fond Rod Habsburg - riaditeľstvo cisárskych súkromných majetkov vo Viedni, Czoboriana, nr. 1, 3.

⁵² VARSÍK, Branislav. *Husitské revolučné hnutie a Slovensko*. Bratislava : 1965, s. 254-256; JUROK, Jiří. Čestí husitští a katolíčtí kondotiéři z Moravy na Slovensku v 15. století (období husitství). In *Vojenská historie IX*, č. 3, 2005, s. 12.

⁵³ MV SR, ŠA BA, pobočka Skalica, fond Magistrát mesta Skalice, šk. 6, inv. č. 6.

⁵⁴ BUCHTA, Ján – SLOBODA, Ján – VIESTOVÁ, Zora (zost.). *Skalica v minulosti a dnes*. Bratislava : Obzor, 1968, s. 171.

⁵⁵ MACŮREK, Josef – REJNUŠ, Miloš. *České země a Slovensko ve století před Bílou horou. (Z dějin vztahů v oblasti zemědělství, řemesla, obchodu a vzájemné obrany)*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1958, s. 76, 79.

zaoberali aj poľnohospodárstvom, konkrétne chovom dobytku, pestovaním obilnín (pšenica, jačmeň) a pravdepodobne aj chmeľu, keďže v meste je doložená funkcia pivovarníka (*braxator*).⁵⁶ V Skalici boli vybudované dva veľké rybníky, z ktorých Horný aj s rybami dalo mesto do zálohu bratom Jánovi a Bartolomejovi zo Žerotína a z Fulneku za 525 zlatých.⁵⁷ V Skalici malo dlhú tradíciu aj pestovanie viniča hroznorodého. Súčasťou mestskej samosprávy bola aj funkcia vínneho majstra (*magister montium*), ktorý spolu so 6 prísediacimi tvorili vinohradnícky súd. V roku 1494 sa obrátili na bratislavskú mestskú radu so žiadosťou o poučenie vo veci štatútov a nariadení viničného práva. Začiatkom 16. storočia v súpise krívd, ktorý vyhotovila Skalica, proti pánom zo Žerotína sa píše, že Ján st. zo Žerotína spolu so svojimi synmi Jánom a Bartolomejom zabrali pred 36 rokmi opustenú skalickú dedinu Vrátnu a na jej pozemkoch dali vysadiť vinohrady, od ktorých dostávajú poddanskú dávku 100 sudov vína.⁵⁸

Skalica sa koncom stredoveku uchádzala aj o právo skladu. Štefan Zápoľský, ktorý mal Skalicu v tom období v zálohu, v roku 1498 písal mestu Bratislava, že so žiadosťou o právo skladu boli i u kráľa, ktorý nariadil, aby sa dohodli najskôr s ostatnými pohraničnými mestami. Túto výsadu sa však Skalici nepodarilo získať.⁵⁹

Senica

K sídlam mestského charakteru v najzápadnejšej časti Nitrianskej stolice sa radí aj Senica (*villani de Scincze*), ktorá je prvýkrát doložená v písomných prameňoch v roku 1256 pri ohraničení Skalice.⁶⁰ Senica podľa listiny z roku 1273 patrila k hradu Hlohovec, ale za vlády Bela IV. sa jej novým vlastníkom stal magister Maurícus. V roku 1273 Senicu spolu s mýtom a ďalšími príslušnosťami získal Peter, syn Matúša z rodu Čák.⁶¹

⁵⁶ HLAVAČKOVÁ, ref. 44, s. 430.

⁵⁷ VARSÍK, Branislav. *Slovenské listy a listiny*. Bratislava : SAV, 1956, nr. 259, s. 366-367.

⁵⁸ Žiadali odpoveď na uvedené otázky: Či vinohradnícky richtár, ktorého každoročne volia, a jeho prísediaci majú pri nastupovaní do úradu skladať prísahu, alebo nie? Ako potrestať robotníkov vo vinohradoch, keď oklamú majiteľa a neurobia dôkladne kopačku alebo inú prácu? Keď predá niekto vinohrad a potom ho nechá spustnúť, či môže jeho kupec zrušiť kúpu a vinohrad vrátiť, alebo či ho musí zaplatiť? Keď nechá niekto vinohrad „na pusto“, a predsa sa v ňom niečo urodí, komu patrí úroda – magistrovi hôr, alebo majiteľovi? Ak niekto chce predat' vinohrad a ak sa oň uchádzajú jeho príbuzní i majiteľ susedného pozemku, kto má z nich predkupné právo? Keď ovocie zo stromu padne na susedov pozemok alebo na medzu, kto si ho môže zobrať? Či môže vinohradník žiadať odstrániť strom na susedovom pozemku, ak škodí jeho vinohradu. Aká odmena patrí magistrovi hôr alebo jeho radcom, ak idú do vinohradov zisťovať škodu, urobenú zvieratami alebo inak? BUCHTA – SLOBODA – VIESTOVÁ, ref. 54, s. 151; ŠÁTEK, Jozef. K začiatkom vinohradníctva v Skalici. In *Agrikultúra V*, 1966, s. 165-166.

⁵⁹ HLAVAČKOVÁ, ref. 44, s. 429.

⁶⁰ (r. 1256) *CDSI II.*, nr. 532, s. 368.

⁶¹ (r. 1273) *MNL, DL 830; CDAC IX.*, nr. 9, s. 15.

V 14. storočí sa Senica stala poddanskou osadou hradu Branč, preto jej dejiny úzko súviseli s dejinami hradu. Začiatkom 14. storočia sa hrad a panstvo dostali do rúk Matúša Čáka, ktorý ho následne daroval svojej dcére ako veno. Po jeho smrti pripadli Zdislavovmu synovi Štefanovi zo Šternberka, ktorý tieto majetky užíval až do roku 1332, keď sa vrátili do rúk uhorského kráľa.⁶² Z písomných prameňov z roku 1332 sa dozvedáme, že hrady v mene kráľa prevzal Štefan, syn Lacka z rodu Hermann, správca kráľovských stajní (*magister agasonum*).⁶³ Hrad a panstvo zostali v rukách kráľa do roku 1394, keď ho daroval Stiborovi zo Stiboríc. Je zaujímavé, že už v tejto listine Senica vystupuje ako mestečko – *oppidum Zenthe*,⁶⁴ pričom v privilegii, ktoré jej udelil Stibor v roku 1396, vystupuje ako mesto – *civitas*. Obyvateľov mesta však neoznačoval mešťania (*cives*), ale obyvatelia a hostia (*incolae et hospites*). Senica sa udeleným privilegiom zaradila medzi zemepanské mestá, ktoré sa vykupovali zo svojich povinností za 330 zlatých, ktoré boli povinní zemepánovi vyplácať v troch termínoch, a to na sviatok sv. Juraja (24. apríla), Michala (29. septembra) a na Narodenie Pána – Vianoce (25. decembra). Seničania mali zaručenú aj slobodu obchodovania. Každý kupec, ktorý prišiel na trh do Senice, mal právo predávať svoj tovar bez akýchkoľvek trhových a mýtnych poplatkov. Na základe tohto konštatovania môžeme v Senici predpokladať aj existenciu staršieho týždenného trhu.⁶⁵

Ich trhové výsady rozšíril Žigmund Luxemburský 24. marca 1419, keď Senici udelil na žiadosť richtára Pavla a troch prísazných Filipa, Martina a Andreja trhové privilegium. Podľa neho Seničania dostali právo konať výročné trhy (jarmoky) na sviatok sv. Alžbety (19. novembra) a v najbližšiu nedeľu po sviatku Božieho tela. Obchodníkom prichádzajúcim na trh sa zaručoval slobodný príchod a aj odchod, čo znamená, že boli oslobodení od platenia mýta a tridsiatku.⁶⁶

Nasledujúci deň, t. j. 25. marca 1419, Žigmund Luxemburský vydal ďalšie privilegium pre Senicu, v ktorom jej obyvateľov oslobodil od platenia mýta a tridsiatku na celom území Uhorského kráľovstva. Z listiny sa dozvedáme, že v prípade, keby sa niekto opovážil obťažovať mešťanov, obyvateľov i poddaných zo Senice požadovaním tridsiatku a mýta,

⁶² V roku 1332 sa Štefan zo Šternberka spomína ako comes hradu Holíč (*Stephanus comes de Holicz*). In CHYTIL, Josef (ed.). *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae. Urkunden-Sammlung zur Geschichte Mährens VI. (1307-1333)*. Brünn, 1854, nr. 207, s. 155.

⁶³ (r. 1332) EMLER, Joseph (ed.). *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars III. Annorum 1311-1333*. Pragae : Typis Grégerianis 1890, nr. 1914, s. 744-746; (r. 1331) *CDH VIII./3*, nr. 281, s. 627.

⁶⁴ (r. 1394) WENZEL, ref. 31, nr. 47, s. 79-80.

⁶⁵ Uvedené privilegium sa nezachovalo, dozvedáme sa o ňom z konfirmácie Žigmunda Luxemburského z roku 1435. *MV SR*, Štátny Archív Nitra (ďalej len *ŠA NR*), fond *Huňady z Mojmiroviec*, šk. 45, inv. č. 998; *CDH X./7*, s. 622-627.

⁶⁶ (r. 1419) *CDH X./6*, nr. 72, 216-218.

takému človeku sa majú veci, ktoré protiprávne odňal Seničanom, zobrať spolu s jeho vlastnými vecami alebo tovarom. Kráľ nariadil všetkým vyberačom mýta a tridsiatku v celom Uhorskom kráľovstve, aby Seničanov prechádzajúcich s tovarom cez ich mýtnu a tridsiatkové stanice neobťažovali a prepustili ich bez platenia.⁶⁷ S porušením tejto výsady sa stretávame v prameňoch už v roku 1499, keď sa richtár Matúš a mešťan Matúš Široký sťažovali na Osvalda z hradu Korlátka, ktorý protiprávne požadoval od Seničanov mýto. Panovník Vladislav II. (1490 – 1516) vo svojom liste z 23. júna 1499 opätovne potvrdil, že oslobodenie od mýta a tridsiatku Senici právom patrí a vyzval kastelána, aby rešpektoval ich výsady a v budúcnosti ich neporušoval.⁶⁸

O hospodárskom živote mesta v prameňoch z obdobia stredoveku nachádzame minimálne zmienky. Obyvatelia Senice sa venovali obchodným aktivitám. V tridsiatkovom registri z roku 1541 sú zachované mená obchodníkov zo Senice: Václav, Štefan, Ján, Pavol Holík, Klačka, Valentín a Gašpar. Obchodným artiklom bol predovšetkým dobytok, koža, víno a obilie. V registri nachádzame aj zmienku o tom, že cez Senicu hnali dobytok kupci Ján zo Strážnice, Mikuláš z Jihlavy, Gašpar z Prahy a Andrej z Prostějova.⁶⁹ V meste boli zastúpené s veľkou pravdepodobnosťou aj remeselnícke odvetvia: mäsiar, kováč, mlynár. Ich prítomnosť môžeme však len dedukovať na základe priezvisk, ktoré sa nám zachovali v urbári z roku 1617. Z hospodárskych plodín pestovali obilniny a oziminy, venovali sa aj pestovaniu viniča a chovali dobytok, kone.⁷⁰

Senica koncom stredoveku patrila k veľkým sídlam. V dikálnom súpise z roku 1452 je zaznamenaných 97 zdaniteľných usadlostí a podľa súpisu domov z roku 1598 bolo v Senici 180 obývaných a zdaniteľných domov.⁷¹

Holíč

Prvú písomnú zmienku o Holíči, resp. obyvateľoch Holíča, nachádzame v listine z roku 1256 (*Wyuar*) pri ohraničení Skalice.⁷² Pred rokom 1273 Ondrej II. daroval Holíč Kemenovi, ktorému bol ale v neskoršom období majetok odňatý a pričlenený k Bratislavskej stolici. V roku 1273 kráľovná Alžbeta, matka Ladislava IV., darovala Holíč aj so všetkými

⁶⁷ (r. 1419) *CDH X./6*, nr. 71, s. 214-216.

⁶⁸ LEHOTSKÁ, Darina. Staršie dejiny Senice. In *Senica. Dejiny mesta*. (zost. Mojmir Benža, Miroslav Mindaš) Senica : Mestský úrad, 1996, s. 31; DVOŘÁKOVÁ, Daniela. Senica. In *Lexikón stredovekých miest ...*, ref. 44, s. 420.

⁶⁹ MACŮREK – REJNUŠ, ref. 55, s. 76-77.

⁷⁰ Bližšie pozri urbár z roku 1617. In *MV SR, ŠA NR*, fond *Medňanský Beckov*, šk. 51, 21 fol.

⁷¹ (r. 1452) *MNL, DL 44 649*; *MNL*, Kamarai Levéltár, Regestum connumerationis domorum comitatus Nitriensis, anni domini 1598.

⁷² (r. 1256) *CDSI II.*, nr. 532, s. 368.

jeho úžitkami šopronskému županovi Vavrincovi, synovi Kemena. Vplyvní predstavitelia uhorskej šľachty však jej donácie vyhlásili za neplatné, a tak Holíč zostal v kráľovských rukách až do roku 1296. V uvedenom roku Ondrej III. daroval Holíčske panstvo, ktoré sa sformovalo okolo hradu postaveného pravdepodobne v 12. storočí, do doživotnej držby Abrahámovi Rúfusovi.⁷³ Abrahám sa z novozískaného majetku príliš dlho netešil, keďže už v nasledujúcom roku pravdepodobne pod nátlakom musel odovzdať Holíč do rúk Matúša Čáka a jeho mladšieho brata magistra Čáka. Usudzujeme tak na základe listiny z roku 1299, podľa ktorej Ondrej III. (1290 – 1301) nariadil bratislavskému županovi Demeterovi, aby sa postavil na čelo kráľovského vojska a vypravil sa k hradu Holišov (*Holysow*), ktorý bol v rukách Matúša Čáka a dobyl ho. K týmto okolnostiam dopomohol aj fakt, že niekedy po roku 1297 vymrela Alexandrova línia svätøjursko-peziňských grófov rodu Hont-Poznanovcov a Matúš sa zmocnil väčšiny ich majetkov.⁷⁴ Po jeho smrti, podobne, ako to bolo v prípade hradného panstva Branč sa jeho majetok dostal do rúk jeho synovca Štefana zo Šternberka, ktorý ich vlastnil do roku 1332, keď po vzájomnej dohode s Jánom Luxemburským sa vrátili do rúk uhorského kráľa Karola Róberta.⁷⁵

V roku 1335 sa konalo významné stretnutie vo Višegráde, kde sa urovnávali spory medzi českým, poľským a uhorským kráľom. Okrem toho predmetom rokovania sa stalo aj obnovenie vzájomného obchodu medzi Českým a Uhorským kráľovstvom. Výsledkom rokovania bola medzinárodná zmluva uzavretá 6. januára 1336, ktorou sa mal zaviesť poriadok na tzv. Českej ceste, ktorá bola spojnicou medzi Prahou a Budínom. Vstupnou bránou do Uhorského kráľovstva sa stal Holíč, kde kupci boli povinní platiť osemdesiatinu z prevážaných tovarov. Z listiny sa taktiež dozvedáme, že funkciu kastelána v Holíči (ale aj v Branči a v Beckove) vykonával magister Štefan, syn Lacka. Ako správcovia hradu sa v nasledujúcich rokoch v prameňoch spomínajú Tomáš Rúfus (1341 – 1349), palatín Ladislav Opolský (1367) a Tomáš zo Svätého Jura a Pezinka (1375 – 1378).⁷⁶

⁷³ „... cum omnibus suis utilitatibus, villis scilicet, vineis, siluis, pratis, fenetis, nemoribus, aquis, terris arabilibus ...“ (r. 1273) NAGY, Imre – DEÁK, Farkas – NAGY, Gyula (ed.) *Hazai oklevéltár 1234-1536*. Budapest, 1879, nr. 57, s. 63-66; (r. 1296) *CDH VII./2*, nr. 434, s. 195-196.

⁷⁴ LUKAČKA, Ján. Hodonín a mestá na juhozápadnom Slovensku do polovice 15. storočia. In *Středověká města na Moravě a v sousedních zemích*. (ed. Peter Futák, Miroslav Plaček, Marek Vařeka) Ostrava : Vydalo město Hodonín a Masarykovo muzeum v Hodoníně, 2009, s. 93.

⁷⁵ Bližšie pozri poznámku č. 62, 63.

⁷⁶ LUKAČKA, ref. 74, s. 94. Trasa tzv. *Českej cesty* bola určená medzinárodnou zmluvou uzatvorenou medzi českým kráľom Jánom Luxemburským (1310 – 1346) a uhorským kráľom Karolom Róbertom (1301 – 1342) v roku 1336. Podľa dekrétu jej priebeh na území Slovenska bol určený mýtnymi stanicami: Holíč, Šaštín, Senica, Jablonica, Biksád (dnes Buková), Biňovce, Farkašín (Vlčkovce), Šintava, Nyárhíd (zaniknutá obec 2 km na sever od Nových Zámkov), Dvory nad Žitavou a Ostrihom. V oblasti za Dunajom to boli ešte Piliš Čaba, Svätý Jakub (zaniknutá obec v susedstve Starého Budína v Pilišskej župe). In EMLER, Joseph (ed.). *Regesta diplomatica nec non Epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars IV. Annorum 1333-1346*. Pragae : Typis

Pravdepodobne v druhej polovici 14. storočia Holíč bol povýšený medzi privilegované mestečká. Kedy sa tak stalo, nám pramene však priamo nepotvrdzujú. V písomných prameňoch Holíč vystupuje ako mestečko (*oppidum Wywar*) v donačnej listine Žigmunda Luxemburského z roku 1392 (28. júla), ktorou daroval hrad Holíč a príslušné panstvo svojmu vernému stúpecovi Stiborovi zo Stiboric.⁷⁷ Stibor okrem iného získal aj výnos z miestneho trhu (neuvádza sa však, v ktorý deň sa trh konal).

V roku 1393 Holíč vyhorel, a tak predstavitelia mesta so súhlasom Stibora zo Stiboric požiadali kráľa o poskytnutie úľav, aby si mohli znovu vystavať svoje obydlia. Kráľ ich prosbe vyhovel a 13. apríla 1393 vydal listinu, podľa ktorej odpustil obyvateľom Holíča platenie kráľovskej dane (*lucrum camere*). O mesiac neskôr ho Holíčania opätovne prosili o poskytnutie ďalších výsad, ktoré mali napomôcť hospodárskemu vzostupu mestečka. Panovník 9. mája 1393 oslobodil natrvalo obyvateľov a hostí bývajúcich v mestečku zvanom „Nový Hrad inak aj Holíč“ od platenia tridsiatku a mýtnych poplatkov v celom Uhorskom kráľovstve. V listine sa kráľ obracia na mýtnikov v celom kráľovstve, aby ním udelenú výsadu rešpektovali a neopovážili sa od Holíčianov vymáhať platenie tridsiatku a mýta.⁷⁸

Hospodárske výsady mesta znásobilo aj udelenie trhového práva v roku 1397 (6. júna). Výročné trhy (jarmoky) sa mali konať na sviatok sv. Havla Vyznávača (16. októbra) a na oktávu (týždeň) po Veľkej noci. Uvedené jarmoky sa mali konať týždeň pred a týždeň po spomínaných sviatkoch. Panovník sa v listine zároveň obracia na všetkých kupcov a obchodníkov, aby bez akejkoľvek prekážky a strachu navštevovali jarmoky v Holíči. Pritom im Žigmund Luxemburský garantoval kráľovskú ochranu a bezpečnosť aj na cestách.⁷⁹

Uvedené privilégia vytvorili priaznivé predpoklady na hospodársky rozvoj mestečka. Čulé obchodné kontakty Holíč udržiaval predovšetkým s Hodonínom, ktorý kráľovná Konštancia, manželka Přemysla Otakara I. (1198-1230), povýšila na mesto už v roku 1228.⁸⁰ K stagnácii obchodných kontaktov medzi Holíčom a Hodonínom dochádzalo len počas vojenských konfliktov. V tridsiatkových súpisoch z roku 1541 sa spomínajú mená obchodníkov: Žilka, Peter Kyšek, Hrotkova, Vít a Ondrej, ktorí predávali svoj tovar

---

Grégerianis, 1892, nr. 256, s. 102-103; SEDLÁK, Vincent (zost.). *Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov IV. Pod vládou anjuovských kráľov*. Bratislava : Literárne informačné centrum, 2002, nr. 28, s. 108-110. (ďalej len PDSS)

⁷⁷ MV SR, SNA BA, fond : Rod Habsburg - riaditeľstvo cisárskych súkromných majetkov vo Viedni, Czoboriana, nr. 1. V roku 1395 Žigmund Luxemburský vydal novú donačnú listinu pre Stibora zo Stiboric, v ktorej hrad a panstvo Holíč mu udelil „*iure perpetuo*“, t. j. na večné časy. MV SR, SNA BA, fond : Rod Habsburg - riaditeľstvo cisárskych súkromných majetkov vo Viedni, Czoboriana, nr. 3.

⁷⁸ LUKAČKA, ref. 74, s. 96; MV SR, ŠA NR, fond: Kongregačné zápisnice (1572-1847), inv. č. 2.

⁷⁹ LUKAČKA, ref. 74, s. 97; MV SR, ŠA NR, fond: Kongregačné zápisnice (1572-1847), inv. č. 2.

⁸⁰ LUKAČKA, ref. 74, s. 92.

v Českom kráľovstve. V roku 1570 nachádzame v prameňoch zmienku o sedliakovi Matúšovi Homolíčkovi, ktorý bol poddaným Pavla Cobora na panstve Holíč a predával voly na Morave, kde mu ich zabavili.⁸¹

V mestečku sa rozvíjali remeslá. Istotne tu pôsobili mäsiari, mlynári, pekári, kováči, kolári, ševci, tkáči, kožušníci, etc. Silné pozície si v mestečku udržiavalo pôdohospodárstvo. Osobitne treba vyzdvihnúť vinohradníctvo, ktorého produkty v podobe vína bolo možné odpredať na miestnych i vzdialenejších trhových miestach, čo potvrdzuje aj listina z roku 1571, keď mestský súd v Skalici odsúdil Andreja Borbu zato, že kúpil víno z Holíča a čapoval ho v Skalici bez povolenia.⁸² V dikálnom súpise z roku 1452 sa uvádza v Holíči 95 zdaniteľných usadlostí. V súpise z roku 1546 je zaznamenaných 53 usadlostí, 1 richtárska, 5 domov patriacich šľachte a 14 domov chudobných.⁸³

Šaštín

V roku 1210 sa v prameňoch spomína ako sídlo archidiakonátu, ktorý sa rozkladal na území Nitrianskej a Bratislavskej stolice. Jeho vznik predpokladá v danom priestore existenciu kostola, fary a taktiež aj existenciu istého skupinového osídlenia.⁸⁴ V 13. storočí máme v prameňoch doložený aj hrad Šaštín (*castrum etiam Sasvar*), ktorý v roku 1289 obsadili vojenské oddiely rakúskeho vojvodu Albrechta, ktorý bol spojencom Ladislava IV. v jeho zápase s uhorskou šľachtou. Hrad bol vydobytý späť v roku 1294, keď sa pri Trnave stretol v boji s Albrechtom komes Abrahám Rúfus, syn Menolda.⁸⁵ Kde sa nachádzal uvedený hrad, zostáva otázne. Vincent Sedlák predpokladá, že sa mohol nachádzať v okolí Lakšárskej Novej Vsi a Bílkových Humeniec.⁸⁶ V roku 1317 získal Šaštín (*Saswar*) spolu s Brodským (*Barachka*) Abrahám Rúfus. Kráľ Karol mu ich daroval ako odškodné za škody, ktoré utrpel od Matúša Čáka.⁸⁷

V roku 1392 sa Šaštín (*Saswar*) uvádza ako príslušenstvo hradu Holíč, ktorý kráľ Žigmund daroval Stiborovi zo Stiboríc najskôr doživotne a v roku 1395 do dedičnej držby.⁸⁸

⁸¹ MACŮREK – REJNUŠ, ref. 55, s. 69.

⁸² ŠÁTEK, Jozef. Poľnohospodárstvo a vinohradníctvo. In *Skalica. (Mesto Skalica)*. Skalica : Mestský úrad Skalica, 1992, s. 84.

⁸³ (r. 1452) *MNL, DL* 44 649; MNL, Magyar Kamara Archívuma. Sectio E 158, Conscriptiones portarum comitatus Nitriensis A 2646, (r. 1546), pag. 8.

⁸⁴ (r. 1210) *CDSL I.*, nr. 164, s. 130.

⁸⁵ (r. 1294) *CDAC X.*, nr. 92, s. 135-136.

⁸⁶ SEDLÁK, Vincent. Die älteste Besiedlung des Komitates Bratislava. In *Studia historica Slovaca XVIII*, 1994, s. 53.

⁸⁷ (r. 1317) *RDSL II.*, nr. 231, s. 117.

⁸⁸ *MV SR, SNA BA*, fond : Rod Habsburg - riaditeľstvo cisárskych súkromných majetkov vo Viedni, Czoboriana, nr. 1, 3.

V roku 1336 sa v Šaštíne spomína mýtna stanica, keďže osadou prechádzala už spomínaná Česká cesta. Cestujúci tu boli povinní zaplatiť od každého voza zvaného aj *rudas* (voz ťahaný viaczáprahom) jeden lôt alebo tri vážky. Od voza zvaného *aynczas* (voz ťahaný jednozáprahom) platili polovičné mýto, teda polovičný lôt.⁸⁹

V roku 1401 Žigmund Luxemburský potvrdil Šaštínu staršiu výsadu, ktorou oslobodil miestnych obyvateľov od platenia mýtnych poplatkov. V listine sa Šaštín uvádza ako *oppidum nostrum Schosburg*, čo znamená, že Šaštín získal už v predchádzajúcom období mestské výsady. Kto a kedy mu ich udelil, nevieme, môžeme ale predpokladať, že to bol Stibor zo Stiboríc v snahe vytvoriť nové hospodárske centrum na panstve. Samotný názov *Schosburg* nám naznačuje aj prítomnosť nemeckých hostí.⁹⁰ Nemecké obyvateľstvo však tvorilo v Šaštíne len nepatrnú časť obyvateľstva, ktorá v priebehu 15. storočia v dôsledku vpádu husitov odtiaľto odišla. V 13. – 14. storočí môžeme predpokladať, že v danej oblasti sa konával aj pravidelný týždenný trh. Písomné pramene nám to však potvrdzujú až v roku 1496, keď Vladislav II. udelil Šaštínu právo vydržiavať dva jarmoky, a to na sviatok Panny Márie Snežnej (5. augusta) a sv. Ondreja (30. novembra), a týždenný trh, ktorý sa mal konať každý pondelok.⁹¹ V polovici 15. storočia bolo v mestečku obývaných a zdaniteľných 25 usadlostí. V roku 1532 portálny súpis potvrdzuje v Šaštíne 27 zdaniteľných usadlostí a 10 chudobných. Podľa súpisu domov z roku 1598 bolo v mestečku obývaných 113 domov.⁹²

Radošovce

Najstaršia písomná zmienka o Radošovciach (*ville Radichov*) je doložená v listine z roku 1297, keď vdova po Kozmovi Alžbeta spolu so synom Achillesom predstupujú pred Bratislavskú kapitolu, aby vyplnili poslednú vôľu zosnulého Kozmu a darovali do dedičnej držby majetok Chropov, nachádzajúci sa medzi Radošovcami (*Rasolyz*) a Lopašovom (*Lapychoz*), vernému služobníkovi komesovi Petrovi, synovi Gotharda.⁹³ O existencii osídlenia v Radošovciach už aj v predchádzajúcom období svedčí archeologický

⁸⁹ „... in primo introitu ad metas regni Hungarie in Alba Ecclesia vel in vulgari Wywar nominata debet solui octogesima de rebus mercimonialibus item abinde siue in Saaswar, siue in Scynce, de quolibet curru mercimoniali, qui wlgariter rudas dicitur, debet solui vnus lotto siue tria pondera; item de quolibet curru aynczas dicto medium tributum, scilicet medius lotto...“ EMLER, ref. 76, nr. 256, s. 102; PDSS, nr. 28, s. 108-110; (r. 1273) HOKI, nr. 57, s. 63-66.

⁹⁰ „... populi oppidi nostri Schosburg ad castrum nostrum Holicz ...“ MV SR, ŠA BA, pobočka Skalica, fond Mestečko Šaštín, nr. 1; MAREK, ref. 1, s. 123.

⁹¹ MV SR, ŠA BA, pobočka Skalica, ŠÁTEK, Jozef. Holičsko-šaštínske panstvo. I. časť, s. 29. (rukopis)

⁹² (r. 1452) MNL, DL 44 649; MNL, Magyar Kamara Archivuma. Sectio E 158, Conscriptio portarum comitatus Nitriensis A 2646, (r. 1532), pag. 10, MNL, Kamarai Levéltár, Regestum connumerationis domorum comitatus Nitriensis, anni domini 1598.

⁹³ (r. 1297) CDAC V., nr. 115, s. 175-176.

nález základov zaniknutej sakrálnej stavby v polohe pri Božej muke severozápadne od dnešnej obce, ktorej vznik je datovaný do 12. – 13. storočia.⁹⁴ Koncom 13. storočia sa táto oblasť (pravdepodobne aj Radošovce) dostala do rúk Matúša Čáka Trenčianskeho a po jeho smrti pripadla Štefanovi zo Šternberka. V roku 1388 sa uvedená dedina spomína medzi štrnástimi obcami, ktoré získal Stibor zo Stiboric od Žigmunda Luxemburského.⁹⁵ V roku 1392 sa uvádza ako príslušnosť hradu Holíč.⁹⁶

Od roku 1428 aj na územie Slovenska začali prenikať husiti. Prichádzali sem najmä po Českej ceste, a to prirodzene znamenalo ohrozenie všetkých miest a dedín ležiacich v jej blízkosti. Ako to zasiahlo Radošovce, nevieme. Podľa dikálneho súpisu z roku 1452 bolo v dedine obývaných a zdaniteľných 35 usadlostí.⁹⁷ Po smrti Stibora ml., ktorý zomrel bez mužských potomkov, sa jeho majetok, teda aj Holíčske panstvo, dostalo do rúk kráľa.⁹⁸ V roku 1437 zomiera aj Žigmund Luxemburský a jeho zať Albrecht Habsburský daroval v roku 1438 hradné panstvo Holíč do zálohu Gašparovi Šlikovi, ktorý pôsobil za Žigmunda Luxemburského ako ríšsky kancelár. V donácii sa uvádzajú Radošovce (spolu s mýtom) ako mestečko.⁹⁹

V 14. storočí môžeme predpokladať v Radošovciach existenciu týždenného trhu aj napriek blízkosti starších trhov v Holíči a Skalici. Právo vydržiavať dva výročné trhy (jarmoky) na Nový rok (1. januára) a na sv. Juraja (24. apríla) Radošovce získali až od Ferdinanda I. v roku 1554. Hospodársky rozvoj mestečka zaručovala najmä jeho poloha, keďže ležalo na významnej diaľkovej ceste. V roku 1532 písomné pramene v Radošovciach potvrdzujú 53 obývaných usadlostí, 7 chudobných a 2 opustené usadlosti. V roku 1598 bolo

⁹⁴ BIALEKOVÁ, ref. 12, s. 308.

⁹⁵ V roku 1388 Stibor zo Stiboric získal Modru (*Modur*), Orešany (*Dyos*), Smolenice (*Somolga*), Veľké Kostofany (*Szent Vid*), Malženice (*Maniga*), Bohunice (*Baganya*), Žlkovce (*Zuk*), Križovany (*Kerestes*), Borovce (*Barkov*), Bara (*Bary*), Kocurice (*Kozorich*), Rakovice (*Rakowch*), Radošovce (*Ratkolth*), Igram (*Ikaman*). WENZEL, *Stibor Vajda* ..., ref. 31, nr. 2, s. 48-49.

⁹⁶ *MV SR, SNA BA*, fond : *Rod Habsburg - riaditeľstvo cisárskych súkromných majetkov vo Viedni, Czoboriana*, nr. 1.

⁹⁷ (r. 1452) *MNL*, DL 44 649.

⁹⁸ O majetok Stibora ml. sa uchádzal aj Stiborov bratranec Nikolajko, syn Mikuláša, a aj samotný Žigmund Luxemburský. Majetok napokon po rozhodnutí kráľovskej rady pripadol kráľovi. Dcéra Katarína dostala len zvyčajnú štvrtinu, pričom štvrtina sa nevzťahovala na hrady Beckov a Košeca ani na mestecká Modra, Skalica. Žigmund Luxemburský ku koncu svojho života (8. decembra 1437) hrad Beckov daroval Pavlovi Bánfimu z Alsóindvy pravdepodobne pod podmienkou sobáša s Katarínou. Blížšie pozri DVOŘÁKOVÁ, Daniela. *Rytier a jeho kráľ. Stibor zo Stiboric a Žigmund Luxemburský*. Budmerice – Bratislava : Rak, SAV, 2010, s. 435-458.

⁹⁹ (r. 1438) *MNL*, DL 107 526. Ako mestečko sa Radošovce spomínajú aj v r. 1473 „*opido nostro Raspicz*“ (*MNL*, DL 17 439), v r. 1526 „*oppidum Radossowcz*“ (*MNL*, DL 24 269).

zaznamenaných 111 zdaniteľných domov, čo predstavuje minimálne 555 a maximálne 777 obyvateľov.¹⁰⁰

Petrova Ves

Dedina Petrova Ves (*Peterfalua*) bola osídlená pravdepodobne koncom 13., resp. začiatkom 14. storočia. V písomných prameňoch nachádzame o nej zmienku v roku 1392, keď sa uvádza medzi príslušnosťami hradu Holíč, ktorý získal najskôr do doživotnej potom do dedičnej držby od kráľa Žigmunda Stibor zo Stiboric. Dejiny obce sú preto úzko späté s dejinami Holíčskeho panstva. Vo vizitácii ostrihomskeho arcibiskupa z roku 1397 sa uvádza, že Petrova Ves bola aj sídlom fary. Kostol Ducha Svätého bol v obci vybudovaný pravdepodobne v druhej polovici 14. storočia.¹⁰¹ V donačnej listine pre Stibora zo Stiboric z roku 1389 je Petrova Ves zaradená medzi mestečká (*opidis similiter Wyuar, Saswar et Peterfalua*). Podľa listiny z roku 1413 Stibor oslobodil obyvateľov Petrovej Vsi od platenia mýta, a to na základe listiny, ktorú obyvateľom Petrovej Vsi udelil Ľudovít I. Veľký.¹⁰² Pri jej rozvoji mala dôležitý význam najmä blízkosť Českej cesty. Podľa dikálneho súpisu z roku 1452 bolo v mestečku obývaných 30 usadlostí. V roku 1532 je zaznamenaných 25 obývaných, 8 opustených usadlostí a 6 chudobných, v roku 1548 28 obývaných usadlostí a 8 chudobných. V roku 1598 v mestečku stálo 13 zdaniteľných domov.¹⁰³

Na záver možno konštatovať, že najzápadnejšia časť Nitrianskej stolice patrila v období stredoveku k relatívne husto osídleným oblastiam. Pozorovateľné zmeny v sídliskovej štruktúre skúmaného územia prinieslo predovšetkým veľké sťahovanie národov a usadenie sa Slovanov v Karpatskej kotline v priestore nad stredným Dunajom. K zintenzívneniu osídľovacieho procesu a ku kvalitatívnym premenám v štruktúre osídlenia došlo v 8. storočí, keď sa územie Nitrianskej stolice stalo kryštalizačným jadrom prvého štátneho útvaru tunajších Slovanov – Nitrianskeho kniežatstva. Na základe archeologických nálezov z obdobia Veľkej Moravy možno konštatovať, že osídľovací proces sa zintenzívnil, čo v skúmanej oblasti potvrdzuje približne 20 odkrytých archeologických lokalít – sídlisk

¹⁰⁰ Vlastivedný slovník obcí na Slovensku II., ref. 81, s. 471; *MNL*, Magyar Kamara Archivuma. Sectio E 158, Conscriptio portarum comitatus Nitriensis A 2646, (r. 1532), pag. 14; *MNL*, Kamarai Levéltár, Regestum connumerationis domorum comitatus Nitriensis, anni domini 1598.

¹⁰¹ *MV SR, SNA*, fond *Rod Habsburg - riaditeľstvo cisárskych súkromných majetkov vo Viedni, Czoboriana*, nr. 1; MAREK, ref. 22, s. 198.

¹⁰² (r. 1389) WENZEL, ref. 31, nr. 66, s. 103; (r. 1413) *MNL*, DL 25 900. Petrova Ves sa ako mestečko (*oppidum Petrovilla*) uvádza aj v listine z roku 1475. *MNL*, DL 17 739.

¹⁰³ (r. 1452) *MNL*, DL 44 649; *MNL*, Magyar Kamara Archivuma. Sectio E 158, Conscriptio portarum comitatus Nitriensis A 2646, A 2647 (r. 1532, 1548), pag. 97; *MNL*, Kamarai Levéltár, Regestum connumerationis domorum comitatus Nitriensis, anni domini 1598.

a pohrebísk. Archeologický výskum v danej oblasti však do dnešného dňa nebol ešte ani zďaleka ukončený.

Po zániku Veľkej Moravy začiatkom 10. stor. došlo na Záhori k výrazným zmenám. Bývalé veľkomoravské centrá Mikulčice-Valy, Břeclav-Pohansko a Uherské Hradiště-Staré Město v priebehu 10. storočia stratili svoj mocenský význam a správnu funkciu, a podobné zmeny v sídliskovom procese môžeme predpokladať aj na ľavom brehu rieky Moravy. Skúmané územie sa stalo súčasťou pohraničného pásma tzv. konfínia, ktoré tvorilo hranicu medzi novoformujúcimi sa štátnymi útvarmi. Priestor konfínia sa zámernie udržiaval riedko osídlený a podľa možnosti aj ťažko prechodný. Pretínali ho iba diaľkové komunikácie, v blízkosti ktorých vznikli osady strážcov konfínia.

Po ustálení mocenských pomerov v polovici 11. stor. došlo na oboch stranách spoločnej hranice k vybudovaniu opevnených hradných centier, ktorých hlavnou úlohou bolo chrániť vstup do krajiny. V záhorskej časti Nitrianskej stolice takéto hradné centrum bolo vybudované v Šaštíne. K ďalším novovzniknutým hradom na Záhori, ktorých vznik môžeme predpokladať v druhej polovici 12., resp. začiatkom 13. storočia, patrili aj hrady Branč, Korlátka a Holíč. Prvé zmienky o osídlení skúmanej oblasti nám písomné pramene potvrdzujú až v druhej polovici 13. storočia, čo do istej miery možno vysvetliť aj tým, že dané pohraničné územie zostávalo ako celok až do konca 12. stor. majetkom uhorských kráľov. Nepriamym dôkazom o osídlení skúmaného územia je listina z roku 1210, v ktorej sa spomína existencia Šaštínskeho archidiakonátu, čo predpokladá, že jeho vznik musel byť v danom období naviazaný aj na isté početné osídlenie v tomto priestore. Tento fakt zároveň vyvrátil názor o pretrvávajúci konfínia aj v 13. storočí. Jeho zánik môžeme datovať do prvej polovice 12. storočia, lebo už v nasledujúcich desaťročiach dochádza v skúmanej oblasti k rozvoju osídľovacieho procesu a v priebehu 14. storočia aj k vzniku prvých privilegovaných miest. Na základe písomných prameňov môžeme teda konštatovať, že v priebehu stredoveku máme v najzápadnejšej časti Nitrianskej stolice doložených približne 69 lokalít, čo poukazuje na to, že táto oblasť patrila k relatívne husto osídleným oblastiam Nitrianskej stolice. K hospodárskemu rozvoju skúmanej oblasti dopomohla aj skutočnosť, že tadiaľto prechádza významná Česká cesta, ktorá spájala Prahu s Budínom a na ktorú sa napájali cesty miestneho, resp. regionálneho významu, ktoré zabezpečovali spojenie jednotlivých lokalít, resp. regiónov v rámci nášho územia. Jedna jej vetva pokračovala aj južným smerom cez Šaštín, odkiaľ museli cestujúci prejsť cez močaristé územie riečky Myjavy do Kuklova, a ďalej cez Veľké Leváre, križujúc niekoľko menších vodných tokov a močiarov, do Malaciek. Odtiaľ trasa pokračovala okolo potoka Malina smerom do Stupavy a Bratislavy. Bezpečnosť a poriadok

na uvedenej trase zaručil Ľudovít I. Veľký dekrétom vydaným v roku 1373. Táto cesta je známa aj z listiny z roku 1206, keď Ondrej II. daroval Alexandrovi z rodu Hont-Poznanovcov majetok Plavecký Štvrtok. Okrem Českej cesty viedla touto oblasťou aj významná Jantárová cesta. Na našom území jej hlavná trasa smerovala cez Devínsku bránu pozdĺž pravého brehu rieky Moravy až k sútoku s riekou Dyje. Pri Pohansku prekročila riekou Dyje a pokračovala severným smerom k Lanžhotu a Mikulčiciam, kde prešla cez riekou Moravu a pokračovala ďalej po ľavom brehu Moravy cez Holič, Skalicu, Veselí nad Moravou, Uherský Ostroh, Kunovice, cez brod rieky Olšavy do Uherského Hradišťa a ďalej na sever k Baltu. Skúmaná oblasť mala aj v dôsledku rozvinutej cestnej infraštruktúry už od najstarších čias čulé obchodné kontakty aj s lokalitami na východnej strane rieky Moravy. Rozvoj cestnej infraštruktúry skúmaného priestoru v konečnom dôsledku ovplyvnil hospodársky progres, stabilizáciu obchodných vzťahov a prirodzene aj mobilitu rôznych sociálnych vrstiev.

Development of Settlement and City-forming Process Westernmost of Nitra County in the Early 15th Century

The area of Nitra County (comitatus) has been one of the oldest and most developed inhabited areas of our country where we can count on the human presencesince the middle of the Palaeolithic era. The object of our research is the westernmost part that became the border between newly shaping Kingdom of Hungary and Kingdom of Bohemia after the fall of Great Moravia. This area became part of the so-called konfinium, which means “the buffer zone”, its main task was to soften enemy attacks. Defence of the mentioned area sould have beensecured by border coutnies, newly built castles and garrisons. During the next century, the relationship between the Kingdom of Hungary and Bohemia was more stable, and konfinium began to lose its sense. This allowed settlement continuation on both sides of the river Morava. During the Middle Ages there are sixty-nine documented sites. An important category of settlements that have influenced the course of roads were cities, towns and market places. We can prove a city-forming process in our country on the basis of written documentation from the beginning of the 13th century, but the process became more intensive after the Mongol invasion in the second half of the 13th century and beginning of the 14th century. The sites with urban character and with market privileges in the studied area were Skalica Senica, Holič, Radošovce, Šaštín. The old market place within this area was the village of Sobotište.

Keywords: towns, townlets, market places, settlement, habitation, castle estates

http://www.fphil.uniba.sk/index.php?id=historia_nova

MASLÍKOVÁ, Ľudmila. Vývoj osídlenia a mestotvorný proces v najzápadnejšej časti Nitrianskej stolice do začiatku 15. storočia. In *Štúdie o dejinách*. Historia nova 6. [online] Bratislava : Stimul, 2013, s. 48-70. Dostupné na internete: <http://www.fphil.uniba.sk/fileadmin/user_upload/editors/ksd/Hino6.pdf>